

Ur *Clarté* nr 2 2011

Henrik Skrak

Bombhögern har fått sällskap

Det har tagit tjugo år för Sverige att överge neutralitetspolitiken och sluta upp bakom Nato. Det började på allvar under 1990-talets första år. Henrik Skrak jämför svensk opinion vid Kuwaitkriget 1991 och Libyenkriget 2011. Nu har vi också en bombvänster.

Man förstod varthän det barkade någon vecka innan anfallet. Förre diplomaten Jan Eliasson och folkrättsexperten Ove Bring intervjuades tillsammans i P1. Jan Eliasson var upprörd på grund av den tvekan som ändå fanns inför insatsen. Med darr på stämman erinrade han sig Srebrenica då han, som han uttryckte det, fick skämmas över att vara europé. Den akademiskt sansade Bring gav Eliasson sitt stöd; att anfälla Libyen skulle komma att utveckla folkrätten i önskvärd riktning. Ja, vem, här hemma i Sverige, skulle kunna stå emot detta? Inte många visade det sig. Från Carl Bildt till Lars Ohly och ända ut i den rumsrena frihetliga vänstern i form av Andreas Malm enade man sig nu; Libyen borde anfallas. Och så fort det luddiga FN-beslutet fattats skulle Sverige hjälpa till genom insats av stridsflyg. Medierna slängde all objektivitet över bord, och i en enkät i Aftonbladet motsatte sig inte en enda i den vänster man tillfrågat krigsinsatsen. Därmed var ”bombvänstern” född, en motsvarighet till den ”bombhöger” Helle Klein myntade inför attacken på Irak 2003. Annars ägnade sig medierna åt att jaga Gaddafis påstådda vänner. Hugo Chávez blev favoritoffret. Däremot var det ingen som nämnde Nelson Mandela.

Att den svenska neutraliteten och alliansfriheten håller på att avvecklas är ingenting nytt. Det är en process som sträcker sig bakåt i tiden till murens fall. Därför kan det vara intressant att se på vår tids hemmafront jämfört med hur det såg ut för drygt tjugo år sedan under upptakten till Kuwait-kriget 1991. Jämförelsen hakar visserligen. Irak hade ju, om än inte oprovocerat, invaderat ett grannland, ett klart folkrättsbrott som Libyen inte gjort sig skyldigt till. Men insatsen mot Irak var precis som den nuvarande mot Libyen sanktionerad av FN, och svenska medier uppmärksammade – precis som 2011 – det man uppfattade som hot och våld mot civila. En annan stor skillnad är tidsaspekten. Från det att Irak ockuperade Kuwait i augusti 1990 dröjde det över ett halvår – en bit in på 1991 – innan Irak attackerades. I Libyens fall skedde attacken ganska omgående, endast en dryg månad efter det att upproret i Libyen startade.

På hösten 1990, under upptakten till Kuwaitkriget, var de intellektuella i offentligheten fortfarande programmerade enligt den gamla neutralitetspolitiken. Låt oss först se konsekvenserna av detta. Och låt oss i brist på tid och utrymme begränsa oss till den sydsvenska offentligheten.

Under nästan hela perioden är liberala Sydsvenska Dagbladet drivande för kriget medan socialdemokratiska Arbetet till en början är mera avvaktande. Redan kort efter ockupationen konstaterar Sydsvenskans ledare att ”västvärlden inte stått inför sådana avgöranden sedan Adolf Hitlers och Nazitysklands 'territoriella anspråk' i Europa på 1930-talet”. Och detta är bara början på en strid ström av analogier mellan Irak under Saddam Hussein och Tyskland under Adolf Hitler. Efter en rapport från Amnesty International, som bland annat konstaterade att för tidigt födda spädbarn i Kuwait lämnats att dö sedan de irakiska ockupanterna tagit deras kuvöser, sägs Kuwait ha förvandlats till ett enda stort koncentrationsläger där civila – män, kvinnor och barn – spärras in, torteras och avrättas i parti och minut. I april 1991

dementerade visserligen Amnesty sin rapport. Då var det så dags. Men – och detta är min poäng – trots Iraks flagranta brott mot folkrätten och trots Amnestys rapporter om ett ofattbart lidande hos den kuwaitiska civilbefolkningen var inte medierna lika övertygade om att anfallskrig var det rätta, inte om man jämför med nuläget och Libyen. Till och med Sydsvenskan vacklar till den 28 oktober 1990 på ledarplats: ”Ett sådant krig kan tända en brand i hela Mellanöstern /.../ Kriget måste undvikas, varje diplomatisk och politisk väg måste prövas.” Detta är i och för sig en engångsföreteelse, men även i ledare som förespråkar kriget förekommer ett klarspråk som är mera sällsynt i dag tjugo år senare: ”Hade världssamfundet reagerat likadant om Kuwait exporterat kakao? Naturligtvis inte. Att påstå det vore hyckleri”, skriver Per T. Ohlsson den 13 januari 1991.

När det gäller Arbetet finns ett mer uttalat krigsmotstånd i vissa av tidningens ledarartiklar, även om de flesta försiktigt förespråkar en väpnad FN-insats. Bland de mera våttaligt kritiska märks chefredaktör Anders Ferm. Den 16 januari skriver han: ”Vem kan hävda att sanktionerna mot Irak, som infördes den 6 augusti, har visat sig 'verkningslösa' i slutet på november? Uppenbarligen har USA ansett det och fått säkerhetsrådets instämmande.” Dessutom hävdar Ferm att FN-stadgan kränks: ”På knappast någon punkt följer ultimatum-resolutionen dessa bestämmelser. Man har delegerat krigföringen till en koalition ledd av USA.” Ferm avslutar med att uttrycka sin oro för hur ”FN:s integritet” nu ska kunna bevaras.

Denna Anders Ferm's hållning, i vilken partiledning återfinns vi den idag? Till vänster på den politiska skalan? Jo, men då får vi nog gå ända till Kommunistiska Partiet för att hitta den. I riksdagen återfinns vi den endast i någon mån hos Sverigedemokraterna, uttryckt som en försiktig småstatshållning.

Låt oss nu som jämförelse se på den sydsvenska debatten våren 2011 inför och efter attacken på Libyen. Mediesituationen här i Malmö är en annan än för tjugo år sedan. Då hade vi två stora dagstidningar. Nu är bara Sydsvenskan kvar.

Sydsvenskans plädering för kriget på ledarsidorna har naturligtvis pågått ett tag redan innan FN-beslutet den 18 mars. Efter det spiller kampanjen över på nyhetsplats. Men det börjar med ett praktfullt självmål: I huvudledaren den 19 mars heter det att ”revolten inleddes fredligt, och hade förblivit fredlig om inte Gaddafi satt in sin militär mot demonstranterna”. Men bläddrar man fram till nyhetsplats kan man läsa följande: ”Benghazi: Upproret startar här måndagen den 14 februari. Under de kommande dagarna marscherar protesterande beväpnade med bensinbomber och stenar.”

Olle Lönnaeus, före detta Arbetet-journalist, står numera för utrikespolitiska analyser i Sydsvenskan, och denna dag vet han berätta att Gaddafis utlysta vapenvila bara syftar till att ”underminera kraften i FN-resolutionen” samt att ”så tvivel i omvärlden om en militär insats verkligen är nödvändig”. Lönnaeus är övertygad om att Gaddafi är ”kapabel till nya terrordåd”, och mellan raderna är Lönnaeus missnöjd med FN-insatsens begränsning: ”Men inne i de städer som regimen återtagit kan ingen hindra honom från att göra upp räkningen med de undersåtar som vågat trotsa honom.”

Dagen efter är rubriken på nyhetsplats ”Till slut kom världens hjälp” illustrerad med jublande libyska rebeller som gör v-tecken. Rubriken på Lönnaeus analys är hånfull: ”Pajasen Gaddafi fortfarande farlig”. Lönnaeus varnar för att Gaddafi inte kommer att ”dra sig för att använda civila som mänskliga sköldar”.

Och så rullar det på. Den stora skinna den jämfört med 1990 är att det 2011 inte finns några avvikande röster. Alla är på Även om Sydsvenskans Kenan Habul der 21 mars låter intervju

den så kallade "Libyenexperten" Tim Niblock som anser militäraktionen vara "problematisks". Hur kunde det gå dithän?

1990 var en brytningstid i svensk utrikes politik. Den sommaren deklarerade Ingvar Carlsson regeringens strävan efter medlemskap i EG, och kronan knöts ensidigt till eurons föregångare, den teoretiska ecun. Ännu 1991 stod den socialdemokratiska regeringen fast vid en säkerhetspolitik uttryckt som "alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig". Men den svenska ansökan om medlemskap i EG som inlämnades den 1 juli samma år innehöll inget neutralitetsförbehåll. I stället skulle Carl Bildt ta över stafettpinnen från Ingvar Carlsson och låta omformulera den säkerhetspolitiska deklARATIONEN. 1992 smög så våra makthavare igenom en helt ny doktrin: "Sveriges militära alliansfrihet syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde består." Detta var hyckleri på hög nivå ty vad är det egentligen som "består"? Den gamla deklARATIONENS klara målsättning ersattes med ett osäkert "skall kunna vara". Och den nya formuleringen "i vårt närområde" förutsätter att det finns andra områden utanför "vårt närområde" där det inte ens är en ambition för Sverige att ställa sig neutralt i händelse av krig. Dessutom krymptes den forna alliansfriheten till "militär alliansfrihet". Jämför man riksdagsbeslutet 1992 med de krav på trovärdig neutralitet som ställs i Haag-konventionerna är det fullständigt uppenbart att Sverige här frångår sin neutralitetspolitik. Att det gick så lätt som det gick berodde på att vårt land just då upplevde sin värsta ekonomiska kris sedan andra världskriget. Kronans bindning till ecun försvarades med en styrränta på upp till 500 procent. En halv miljon människor kastades ut i arbetslöshet.

Den förändrade utrikespolitiska hållningen ger under 90-talet konkreta resultat. I det vakuum Sovjetunionen lämnade efter sig står småstaten Sverige inte pall. När Tyskland 1992 med hot och löften tvingade övriga elva EG-länder med sig i ett snabbt och folkrättsvidrigt erkännande av Kroatien och Slovenien, följde Sverige efter. På så sätt bidrog Sverige till att provocera fram de kommande krigen på Balkan.

Och året efter – 1993 – anser statsminister Carl Bildt att vi inte ens bör vara neutrala i vårt närområde. Han säger sig ha "svårt att se neutraliteten som ett sannolikt val för Sverige" när det gäller Baltikum. Göran Persson följer upp 1995: "Vi har klargjort att hot mot de baltiska staternas frihet och säkerhet inte kan lämna Sverige likgiltigt." Bakom de stora orden låg knappast människokärlek. Där låg i stället vetskapen om billig arbetskraft och en lukrativ marknad för svenska storbanker. Ja, våra kapitalägare var lika sugna på Baltikum som en gång det krigshetsande yppersta frälset.

Utrikesministern i den socialdemokratiska regeringen, Anna Lindh, blev i slutet på 90-talet drivande, inte bara när det gällde att begrava svensk neutralitet, utan även när det gällde att urholka folkrätten. Både i FN:s generalförsamling och i en gemensam debattartikel med den brittiske utrikesministern Robin Cook hävdade hon att FN-stadgans noninterventionsartikel 2(7) måste åsidosättas: "Det internationella samfundet, genom säkerhetsrådet, måste kunna handla snabbt och på ett avgörande sätt, även om det är frågan om en inomstatlig konflikt som den i Kosovo." Därmed bidrog hon till det hennes partibroder Anders Ferm hade fruktat 1991: underminerandet av FN:s integritet, detta genom att stärka ett säkerhetsråd helt dominerat av USA.

00-talet gjorde inte läget direkt bättre för svensk självständighet. Efter elfte september kunde FN utnyttjas offensivt mot Afghanistan 2001, dock inte mot Irak 2003. När det gäller den senare ockupationen har emellertid Sverige varit USA behjälpligt med vapenexport. Sverige vågar inte ens hävda sin rätt när USA avtalsvidrigt säljer vapnen vidare till den irakiska

regimen.

Till den sydsvenska hemmafronten 2011 hör också den debatt som Vänsterpartiet arrangerade i Malmö den 13 april. Arrangörerna kunde inte få tag på en enda som ville företräda parti-linjens uppslutning bakom den svenska Libyeninsatsen gentemot Flammans chefredaktör Aron Etzler. Så i stället för en vänsterpartist valde man att låta Andreas Malm företräda bombvänstern. Granskar man argumentens utformning och tyngd så vann Etzler klart. Men Etzler hade en svaghet, något som kunde uppfattas som bristande engagemang. Malm däremot var i vanlig ordning exalterad och till hundratio procent övertygad; det som nu sker i Libyen är att USA och Nato motvilligt genomför den permanenta revolutionen, därtill tvingade av en folklig världsoption. Malm drog hejdlösa paralleller till spanska inbördeskriget och 90-talets krig i Jugoslavien, och han beskrev i poetiska, närmast religiösa, ordalag det kommande in-tåget i Tripoli. Det skulle bli en glädjens dag. Tänk den som finge vara med!

Av applåderna att döma vann ändå Etzler debatten, om än knappt. Dock är det bestående intrycket att detta att vara för Natos, USA:s och Sveriges attack på Libyen är en accepterad åsikt bland så kallade vänstermänniskor. Även om man inte håller med, är det helt OK att tycka så. Efter debatten kan man gå och ta en öl tillsammans. Det hade varit mer kontro-versiellt om Malm sagt sig vara för kärnkraften.

För tjugo år sedan var det annorlunda. Då samlades vänstern till möten och demonstrationer. Då var det att vara vänster lika med att vara mot kriget oavsett om det var FN-sanktionerat eller inte. I dag fungerar Andreas Malm & co som en imperialismens trojanska häst innanför vänsterns fallfärdiga murar. I ruinerna kommer den populistiska, flyktingfientliga och potenti-ellt rasistiska högerpopulismen att växa sig stark. Kanske var det detta han kände av, Juholt, när han åtminstone försökte blåsa av den svenska krigsinsatsen.